

OOIEVAARS brachten in 1960 slechts 51 jongen groot

Door H. L. Schuilenburg (RIVON)

Toen 23 februari 1960 te Oudewater de eerste ooievaar in Nederland aankwam, waren de verwachtingen hoog gespannen. Immers, hoe vroeger de ooievaars komen, des te betere broedresultaten mogen we verwachten (Haverschmidt, 1949). Niettemin verliep in 1960 het broedseizoen zeer teleurstellend, zodat zelfs van een rampjaar moet worden gesproken.

In 1955, toen slechts 94 jongen uitvlogen, moest reeds van een dieptepunt worden gesproken, maar in 1960 werden slechts 51 jongen groot gebracht. Wellicht zullen het koude en zeer droge voorjaar, de vele regen in de zomer met vele andere factoren tot dit teleurstellende resultaat hebben bijgedragen. Overigens blijkt uit de hierna vermelde data, dat behalve het uitzonderlijke vroege exemplaar van Oudewater, de ooievaars in 1960 betrekkelijk laat zijn gearriveerd.

Wanneer wij in tabel IV zien dat in 1939, dus slechts 20 jaar geleden, nog 316 ooievaarsnesten bewoond werden en dat er toen 823 jongen uitvlogen, dan behoeft het geen nadere uitleg, dat de stand onrustbarend is teruggelopen. Het aantal in 1960 uitgevlogen jongen bedraagt slechts pl.m. $6\frac{1}{2}$ pct van dat van 1939, het aantal door paren bewoonde nesten 15 pct.

Deze zeer sterke achteruitgang doet ons het ergste vrezen, n.l. dat de ooievaar bezig is uit Nederland te verdwijnen als broedvogel. Daarbij dient nog te worden bedacht, dat Nederland aan de grens van het Westeuropese broedgebied ligt (hetgeen de kwetsbaarheid verhoogt). Van de omringende landen heeft Frankrijk alleen ooievaars in de Elzas, België en Engeland hebben in het geheel geen broedende ooievaars, uit Zweden schijnt de soort eveneens te zijn verdwenen, terwijl uit Denemarken en West-Duitsland sterke teruggang wordt gemeld.

In Nederland zijn eigenlijk maar drie streken, waar de ooievaar broedt: aan de westzijde van de Hondsrug (lijn Emmen—Groningen), in de wijde omgeving van Meppel en in het grensge-

bied van Zuidholland, Utrecht en Nrd.-Brabant.

Het is in dit verband verontrustend te vernemen, dat aan de westzijde van de Hondsrug het landschap ingrijpend zal worden veranderd. Van de betrekkelijk vochtige gronden is men daar bezig droge gronden te maken door ontginning en ontwatering (med. Hoogervorst). Dit zal grote invloed hebben op flora en fauna en de verlaging van het grondwaterpeil kan een belangrijk voedselgebied voor de ooievaars verloren doen gaan.

(Er moet in dit verband wel op worden gewezen, dat het de ooievaars in opvallend droge streken als Zuid-Spanje en Noord-Afrika voor de wind gaat. Ontwatering behoeft niet per se tot achteruitgang te leiden. — Red.)

In Groningen arriveerde de eerste ooievaar op 17 april; Friesland: 12 april; Drente: 7 april; Overijssel: 1 april; Gelderland: 2 april; Utrecht: 20 april; Zuidholland: 23 februari; Noordbrabant: 5 april.

Zwervende en trekkende ooievaars werden gemeld uit Arum, Woerden (v.d. Voo), Ottershagen (Dokter), Vogelenzang (R. v. d. Vaart, med. C. v. d. Veen), Vliegveld Eelde, Terwolde (J. J. Bijl), Utrecht (de Boorder), Otterland (A. A. v. Beusekom), Genemuiden (v. d. Voo), Ommen, Huissen, Dronrijp (G. Bosch), Nunspeet (H. de Boer), Sexbierum (G. Bosch), Noordgouwe (S. P. Moelijker), Nieuwerkerk (de Vlieger), Papendrecht (K. v. Dijk), Zuilen (H. L. Schuilenburg), vanuit de trein tussen Utrecht en Apeldoorn (Chr v. Orden), Raamsdonkveer (mevr. v.d. Meer), Bergambacht (N. Boerboom) en Hank (pastoor J. C. v. d. Heijden).

Ongelukken

Op 6 mei kwam bij het nest op de woning van de heer Doesburg te Montfoort een derde ooievaar. Toen deze, na door de bewoners van het nest te zijn verjaagd, op de schoorsteen van een buurhuis wilde landen, viel hij daar in. Het gelukte de heer Doesburg met hulp

TABEL I

Provincie	Aantal nesten			
	1957	1958	1959	1960
Groningen	18	19	18	19
Friesland	43	42	44	45
Drente	41	41	43	46
Overijssel	32	35	40	43
Gelderland	28	39	41	45
Utrecht	9	16	17	19
Noord-Holland	2	2	4	4
Zuid-Holland	32	33	31	31
Zeeland	1	1	1	1
Noord-Brabant	29	28	31	31
Limburg	1	1	1	1
Totaal	236	257	271	285

van anderen de vogel, die 6—7 m. was weggezaakt, te bevrijden. De vogel had geen letsel.

Op 10 augustus zakte een jonge ooievaar bij een vliegoging in de schoorsteen van een melkfabriek. Hij bleef op zijn vleugels hangen en wist zichzelf na enkele minuten te bevrijden. (In Duitsland komen vrij veel ooievaars om, doordat zij in schoorstenen raken. — Red.)

Gestorven volwassen vogels

Op 18 april kwam bij Chr. Mulder te Eexterzandvoort een ooievaar aan. Deze vogel is op 20 april in het groenland bij het nest gestorven. Op 18 mei werd bij de kinderboerderij Molkeschoten (Apeldoorn) een verzwakte ooievaar gebracht, die op 19 mei stierf. Dit ex. is naar Prof. Voous te Amsterdam (Zoologisch Museum) gezonden voor nader onderzoek.

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het aantal beschikbare nesten nog steeds iets toeneemt (hoevel sommige nesten

in minder goede conditie kunnen verkeren). Nieuwe nesten werden gebouwd te Paterswolde, Leeuwarden, Genemuiden, Zwolle, Zwollerkerspel, Apeldoorn (2), Warnsveld, Doornspijk, Elburg, Wezep (2), Goudswaard en Deurne. De Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels verleende medewerking en steun bij de bouw van enige van deze nesten en liet voorts nesten te Marum en Werkhoven restaureren. Te Stolkwijk werd het nest door de eigenaar vernieuwd. In Friesland verdwenen twee nesten, n.l. te Oudwoude en Grouw; in Gelderland eveneens twee, n.l. te Wychen en Kesteren en in Noordbrabant drie, te Waardhuizen, Huisseling en Grave.

Het lijkt nog steeds verantwoord, op daarvoor in aanmerking komende plaatsen, d.w.z. in of nabij gebieden waar nog ooievaars broeden, nieuwe nesten te bouwen of vervallen geraakte te restaureren. Of het veel zin heeft op plaatsen waar reeds sinds lang geen ooievaars meer broeden nesten op te richten, moet worden betwijfeld. De Ned. Ver. tot Bescherming van Vogels (Reguliersgracht 9 te Amsterdam) verleent zo mogelijk gaarne advies en steun voor bouw of restauratie van nesten.

Opvallend is, dat het aantal door paren bewoonde nesten niet noemenswaard kleiner was dan in 1959. Daarentegen bleven in 1960 vele paren zonder jongen, zodat het slechte resultaat wel voornamelijk hieraan moet worden geweten. Uit de tabel blijkt, dat de 51 jongen afkomstig waren van slechts 26 nesten. Als we de door paren en solitaire bewoonde nesten optellen, blijkt zelfs dat er in 1960 7 bewoonde nesten méér waren. Dit is, in de sombere gegevens, eigenlijk het enige lichtpunt-

TABEL II

Jaren	1957	1958	1959	1960
Nesten door paren bewoond met resultaat	52	43	40	26
Nesten door paren bewoond zonder resultaat	21	13	10	22
Nesten bewoond door solitaire	16	14	10	19
Nesten tijdelijk bewoond of gebruikt	22	26	16	9
Nesten waarom werd gevochten	24	10	14	11

TABEL III

Jaar	Aantal jonge ooievaars in de provincie									Totaal aantal jongen	Aantal door paren bewoonde nesten	Gemiddeld aantal jongen per bewoond nest
	Groningen	Friesland	Drente	Overijssel	Gelderland	Utrecht	N.-Holland	Z.-Holland	N.-Brabant			
1939	98	168	185	85	99	29	6	64	89	823	316	2.60
1950	42	30	42	24	14	10	—	14	21	197	85	2.32
1955	8	9	26	17	11	3	—	10	10	94	57	1.65
1956	11	13	27	14	8	—	—	8	14	95	65	1.46
1957	11	18	31	15	14	12	—	18	24	143	73	2.—
1958	5	11	29	17	12	6	—	10	21	111	56	2.—
1959	9	6	36	14	11	7	—	12	20	115	50	2.20
1960	2	8	11	4	3	—	—	14	9	51	48	1.06

je: het aantal volwassen ooievaars dat in 1960 naar Nederland kwam was klaarblijkelijk niet kleiner, doch zelfs iets groter dan in 1959.

Voor zover bekend werden in 1960 85 eieren gelegd. Doordat het echter bij vrijwel geen enkel nest mogelijk is het juiste aantal eieren vast te stellen, kan aan dit cijfer weinig waarde worden gehecht. Zes eieren werden gelegd door wijfjes, voordat de mannetjes waren gearriveerd. Deze werden na aankomst van de mannetjes uitgeworpen.

Vastgesteld werd dat acht jongen uit de nesten vielen of werden geworpen, zodat dus tenminste 59 jongen geboren werden. Ook dit is echter een cijfer, waaraan geen absolute waarde kan worden gehecht.

Tenslotte geven wij in tabel III nog

een overzicht van de aantallen jongen per provincie en het gemiddelde aantal jongen per door paren bewoond nest. Opvallend is, dat dit gemiddelde het laagst is in de jaren, waarin opvallend weinig jongen werden groot gebracht. Uit de uitvoeriger cijfers over 1960 (zie boven) blijkt wel duidelijk, dat juist in zo'n daljaar het aantal paren zonder jongen naar verhouding groot is. Het zou interessant zijn te weten, of het *gemiddelde aantal jongen per nest waarin jongen worden grootgebracht* ook zo sterk schommelt.

Gaarne besluit ik met een woord van hartelijke dank aan allen, die door het verstrekken van gegevens en inlichtingen aan het RIVON (Soestdijkseweg 33 Nrd te Bilthoven) het mogelijk maakten dit overzicht samen te stellen.